

CETATEA DE LEMN DIN SECOLELE VIII—IX DE LA SLON-PRAHOVA

de MARIA COMȘA

În cursul săpăturilor din 1972—1974 și apoi mai ales în campania din anul 1976, în apropierea turnului de observație din interiorul celor două cetăți (IA și IB), deasupra laturei de vest a acestora, în porțiunea în care începea să coboare panta dealului „La Ciugă”¹, am observat pământ puternic înroșit de foc.

Ne-am dat seama de la bun început că aici avem de-a face cu un complex important și deosebit. De aceea, după ce ne-am lămurit în linii generale cu traseul zidurilor de incintă ale celor două cetăți (a cetății de cărămidă = IA și a cetății de piatră = IB), în anul 1977 am început cercetările și în această porțiune.

Pe o suprafață de $11,10 \times 3$ m au fost descoperite gropile în care fuseseră înfipte 6 trunchiuri de copaci, în care au pătruns apoi cărbuni și pământ ars. Trunchiurile de copac fuseseră dispuse pe două rânduri, oarecum în zig-zag. Grosimea acestor trunchiuri este diferită, cel mai gros are diametrul de $0,80 \times 0,65$ m, iar cel mai subțire de $0,35 \times 0,30$ m (fig. 1/A). Adâncimea gropilor variază și ea, în funcție de grosimea trunchiurilor de copaci, de la 0,30 la 0,80 m.

Din cauza incendiului puternic care a distrus complexul, trunchiurile de copaci au ars, iar în jurul gropilor, în care acestea au fost înfipte, pământul s-a înroșit, formînd un fel de vetre a căror grosime variază între 6—20 cm. De altfel întreaga suprafață cercetată era acoperită de urmele acestui incendiu, pământul avînd din această cauză o culoare roșcată.

Printre trunchiurile de copaci dispuse vertical au fost așezate trunchiuri mai subțiri sau crengi mai groase de copaci, în poziție culcată (orizontală sau oblică). În urma incendiului, resturile lor carbonizate zăceau în parte pe suprafața arsă descrisă mai sus, altele s-au păstrat lângă marginea gropilor în care fuseseră înfipte trunchiurile așezate în poziție verticală, iar altele au alunecat, împreună cu pământul ars din jur, în umplutura acestora.

Fără îndoială că în porțiunea cercetată am surprins urmele unei palisade de lemn care a fost distrusă de un puternic incendiu. Urmele acestei palisade au fost surprinse și în secțiunea alăturată (S.III/1861). Resturi carbonizate din trunchiuri de copaci mai subțiri și din crengi zăceau în toate pozițiile, în jurul lor fiind cenușă și pământ înroșit.

La o primă observație am crezut că această palisadă este contemporană cu cetățile IA și IB și avea menirea, pe de o parte, să susțină terenul pe care era construit turnul de observație din interiorul celor două cetăți, iar, pe de altă parte, să împiedice eventuale alunecări de teren peste zidul de incintă de vest al cetăților menționate mai sus². De aceea am pornit la verificarea situației și pe latura de est, unde configurația de teren este asemănătoare. Aici, ca și în partea

¹ Pentru cunoașterea mai amănunțită a descoperirilor de la Slon „La Ciugă” cf. Maria Comșa, *Un knézat roumain des Xe—XIIe siècles à Slon-Prahova (Étude préliminaire)*, în „Dacia”, XXII, N.S., 1978, p. 303—317.

² Ibidem, p. 307. Această părere, după cum vom vedea din cele ce urmează, a fost infirmată de cercetările noastre ulterioare.

de vest, au ieșit la iveală resturile unei palisade formată din trunchiuri de copaci înfipti în pământ, printre care fuseseră așezați trunchiurile de copaci mai subțiri și chiar crengi. În partea de est, stîncă fiind mai aproape trunchiurile de copaci din care fusese făcută palisada sînt mai subțiri în comparație cu latura de vest. Grosimea lor variază între 0,20—0,40 m în diametru (fig. 1/B).

În partea de est s-a observat însă (în secțiunile XXL, V ca și într-o casetă a secțiunii XXV) că această palisadă are o prelungire care coboară pe panta dealului.

La 7 m de palisada care se afla la începutul pantei se aflau gropile unor trunchiuri de copaci înfipti în pământ, a căror grosime variază de la 0,50 la 0,60 m în diametru. Adîncimea gropilor variază între 0,20—0,40 m. În umplutura gropilor acestora și în jurul lor pămîntul purta urme de arsură puternică. Ca și pe latura de vest, în stratul de arsură care atîngea o grosime între 10—25 cm se aflau resturi de cărbuni provenite din trunchiuri și crengi de copaci, dispuse transversal, care alcătuiau palisade. De asemenea, palisada de sus fusese legată de trunchiurile de copaci înfipti vertical cu 7 m mai jos, cu trunchiuri și crengi de copaci dispuse orizontal, din care au apărut resturi în secțiunea XXV.

O situație care se cuvine a fi menționată în chip special a apărut în cursul cercetărilor efectuate în anul 1978 în secțiunea L. În malul de NNE al acestei secțiuni, sub negativul zidului de incintă și sub negativul unei părți a turnului de apărare de pe latura de est, aparținînd cetății IA (de cărămidă, care precede cetatea IB de piatră), au apărut sub forma a două pete mari de arsură, ca un fel de vetre, urme din palisada de lemn, care cobora pe panta de est a dealului „La Ciugă”.

În acest fel ne-am dat seama că avem de-a face cu părți dintr-o palisadă care aparținea unei fortificații de lemn, anterioare celor două cetăți (cetatea IA de cărămidă, datată pe la mijlocul sec. al IX-lea și cetatea IB de piatră, datată în a doua jumătate a sec. al IX-lea și în primele decenii ale sec. al X-lea)³.

Ținînd cont de datele stratigrafice, de datarea cetăților IA și IB, ca și de prezența unor fragmente ceramice — lucrate la roată din pastă amestecată cu nisip și ornamentate prin incizie, cu linii orizontale și în val, culese din stratul de arsură al palisadei de lemn — încadrăm acest complex în primele decenii ale sec. al IX-lea și eventual la sfîrșitul sec. al VIII-lea.

Datorită faptului că laturile de est și de vest ale acestei fortificații de lemn, ca și porțiuni din latura de nord și din cea de sud sînt distruse nu am putut reconstitui peste tot cu exactitate traseul acestei fortificații de lemn.

Pe baza resturilor de cărbuni surprinși sub negativul bazei zidurilor cetății IA (în secțiunile XV—XXII și XXVI—XXVII), ca și pe baza unor așchii de lemn descoperite în secțiunea 1/1960, caroul nr. 20 la 0,50 m de la nivelul de călcare actual, în stratul care aparține celei mai vechi depuneri din epoca feudală timpurie, putem susține că zidul de sud al acestei fortificații de lemn se afla cu cîțiva metri în afara incintei și a turnurilor care flanchează poarta celor două cetăți IA și IB.

În partea de est resturi ale unui strat amestecat cu cărbuni au fost descoperite în secțiunea nr. LIV, sub fundațiile cetății IB. Acest strat corespunde cu traseul pe care îl descrie primul rînd de trunchiuri de copaci (de la începutul pantei) de pe latura de est. Astfel palisada de lemn, în spre latura de nord, se afla în interiorul celor două cetăți, iar spre nord traseul zidului de est al fortificației de lemn este aproape același cu cel al zidului de incintă al cetății IB.

O mică porțiune a traseului fortificației de lemn a fost surprinsă și în partea de nord. În rest ea a fost distrusă de zidul de incintă de nord al cetății IA.

În partea de vest fortificația de lemn (ca și zidurile de incintă ale cetăților de mai tîrziu) a fost distrusă, datorită alunecărilor de teren.

În funcție de datele de care dispunem putem afirma că, în linii generale, fortificația de lemn se află aproximativ pe același loc pe care s-au construit ulterior cetatea IA (de cărămidă) și cetatea IB (de piatră), prezentînd o formă alungită, un dreptunghi care avea în partea de nord laturile încheiate în unghi, iar partea de sub colțurile lui erau rotunjite sau eventual teșite. Ea ocupa o supra-

³ Ibidem, p. 304—306 și 307.

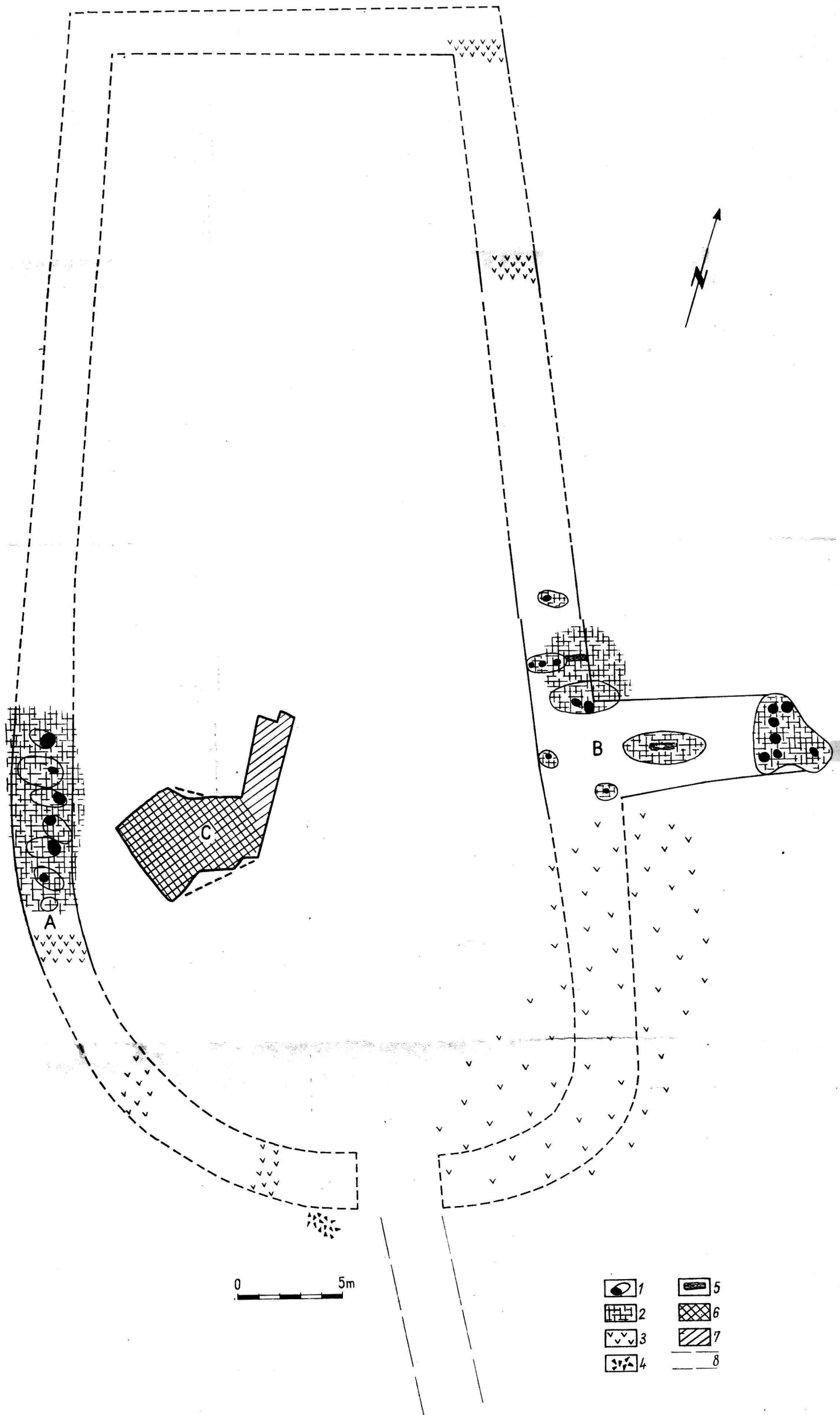

Fig. 1 — Cetatea de lemn de la Slon-Prahova (sfârșitul sec. al VIII-lea și primele decenii ale sec. al IX-lea) :
 1 — gropile trunchiurilor de copac cu pământ ars în jur ; 2 — pământ ars amestecat cu resturi de cărbuni și rare fragmente ceramice ; 3 — bucăți de cărbuni ; 4 — așchii de lemn ; 5 — resturi carbonizate din trunchiuri de copaci ; 6 — turnul de observație, partea construită odată cu cetatea I A, din cărămidă ; 7 — partea de piatră a turnului (scările), reconstruite odată cu cetatea I B ; 8 — drum de acces.

față de circa 700 m. Poarta se afla pe latura de sud, aproximativ pe la mijlocul acesteia. Nu putem stabili pe bază arheologică dacă ea avea sau nu unul sau eventual două turnuri de apărare.

De fapt constatăm că, cetatea de cărămidă și apoi cetatea de piatră au urmat în parte planul fortificației de lemn, în ceea ce privește zidurile de incintă, cărora li s-a adăugat porți și turnuri caracteristice unor cetăți contemporane din cărămidă sau piatră din lumea bizantină sau din aria de influență a acesteia din nordul Mării Negre sau din nordul Peninsulei Balcanice⁴.

În interior a avut, foarte probabil, un turn de observație amplasat pe același mamelon natural pe care mai târziu s-a construit turnul de cărămidă al cetății I. A, reparat și refolosit apoi și în timpul existenței cetății I B (fig. 1/c). Palisada de lemn de pe panta de est a dealului „La Ciugă” reprezintă o porțiune din fortificația care bara valea spre a împiedica accesul dușmanilor spre Pasul Tătarului, pe unde se ajungea în Transilvania⁵.

Cetatea de lemn de la Slon „La Ciugă” nu a avut val și șanț de apărare⁶. Ea prezenta un sistem de fortificație din trunchiuri de copaci specific zonelor de munte și nu o adaptare a sistemelor de fortificații caracteristice zonelor de silvostepă sau de coline împădurite cu sol din loess.

Ea diferă de cetățile din zonele de silvostepă sau de deal și în ceea ce privește forma.

Având în vedere sistemul de construcție ca și forma sa, care nu-și găsește analogii în cetățile de lemn și pământ din teritoriile învecinate cu țara noastră, considerăm că cetatea de lemn de la Slon păstrează un sistem de fortificație de lemn de tradiție autohtonă.

Ținând seama de toate caracteristicile acestei cetăți, pe care le-am prezentat mai sus, considerăm că cetatea de lemn de la Slon „La Ciugă” nu poate aparține decât populației vechi românești din zonă. Această cetate a avut menirea, pe de o parte, de a apăra importanța trecătoare care unea Muntenia cu Transilvania între Slon și Pasul Tătarului, iar pe de altă parte de a servi ca loc de refugiu și de apărare în caz de primejdie pentru această zonă.

Considerăm că cetatea de lemn de la Slon „La Ciugă” nu constituie un unicat, fortificații similare putând fi găsite pe multe din culmile de munți, propice pentru astfel de construcții⁷.

Existența acestei cetăți de refugiu și de apărare a trecătorii presupune existența la sfârșitul sec. al VIII-lea și în primele decenii ale sec. al IX-lea a unei căpetenii, un cneaz de vale în zona râurilor Drăjnuța-Telejenel, care avea funcții juridice și în caz de nevoie îndeplinea și funcția militară de apărare.

⁴ Ibidem, p. 304, 306, 307.

⁵ În valea de la est de dealul „La Ciugă”, unde în anul 1977 am descoperit resturi dintr-un zid cu mortar care bara Valea (ibidem p. 307—307), la câțiva metri spre sud de el exista și un strat de pământ, amestecat cu cărbuni, care provine de la o fortificație similară de lemn, pe care am cercetat-o în anul 1980.

⁶ Nici cetățile I A și I B, care au succedat cetății de lemn, nu au avut șanț de apărare.

⁷ La Căpîlna, cetatea dacică de piatră a fost precedată de o fortificație de pământ și de lemn cf. M. Macrea și I. Berciu, în *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, București, 1966, p. 18—19. Tot aici se amintește și un turn de lemn, *ibidem*, p. 15. Asemenea cetăți de pământ și lemn, iar în zonele mai stîlcoase numai din lemn, au putut exista și în alte părți. În Carpații de Curbură și în Carpații Orientali, aflați în afara provinciei romane Dacia, acest sistem de fortificații s-a putut păstra pînă în epoca feudală timpurie și chiar pînă în epoca feudalismului dezvoltat. Este însă necesar un studiu sistematic al lor, atît pe teren, cît și pe baza materialului publicat.

**LA FORTIFICATION EN BOIS DES VIIIe—IXe SIÈCLES
DÉCOUVERTE A SLON (DÉP. DE PRAHOVA)
ETUDE PRÉLIMINAIRE**

R é s u m é

Pendant les fouilles archéologiques des années 1977—1979 sur la colline „La Ciugă” au nord-ouest du village Slon a été découverte une fortification en bois, construite d'une palissade en troncs d'arbres (fig. 1/a, b).

Sa forme était allongée avec deux coins rectangulaires et la partie de sud-est arrondie, où se trouvait aussi la porte. Cette fortification en bois daté à la fin du VIIIe et au commencement du IXe siècle a été suivie par un cité en briques et puis par une cité en pierre, datées, la première, au milieu du IXe et la deuxième à la fin du IXe et au commencement du Xe siècle (cf. Comșa, „Dacia”, XXI, 1978, p. 303 et suiv.).

La fortification en bois a servi comme lieu de refuge pendant les temps précaires et pour défendre une des plus importantes routes entre Slon et le passage de Tătarul qui liait la Valachie (Munténie) avec la Transylvanie de sud-est. Son existence suppose dans la zone des rivières de Drâjnuța et Telejenel un chef local (knez de vallée) qui a eu surtout des attributions juridiques et s'il était besoin des attributions militaires aussi, pour défendre le territoire qui se trouvait sous sa juridiction.